

»Obstaja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska«

Čebelarji družine Rothschild z gradu Podsmreka pri Višnji Gori

Prvi podrobni opis kranjske čebele (1857) in ohranitev čistosti kranjske čebele (II. del)

Prvi podrobni opis kranjske čebele (1857)

Zapisi o zgodovini kranjske čebele, še posebej slovenski, pogosto omenjajo objavo članka Aus Unterkrain (Z Dolenjske) iz leta 1857, ker je kranjska čebela v njem podrobno opisana in neposredno poimenovana. Le redkokdaj pa je pri tem omenjeno, da je avtor poslal uredniku v presojo tudi nekaj primerkov naših čebel. To je temeljna objava o kranjski čebeli in označuje začetek njenega pohoda v svet ter začetek poti do njene uveljavitve in priznanja z vpisom v sistematiko medonosnih čebel.

V 19. številki 13. letnika leta 1857 je Bienen-Zeitung objavil članek »Aus Unterkrain« (Z Dolenjske), ki ga je 17. junija 1857 na gradiču Neudorf napisal »Freiherr von Roschütz, Dr. Philos. und Herr auf Neudorf in Krain« (baron Roschütz, dr. filozofije in gospodar graščine Nova vas na Kranjskem). Prevod članka je objavljen v Slovenskem čebelarju (2010, str. 396-398).

Naslovnica serijske publikacije Bienen-Zeitung, v kateri je bil leta 1857 objavljen članek »AUS UNTERKRAIN« izpod peresa dr. Philippa Rotzschützja

Schloß Neudorf 17/6 57.

Freiherr von Roschütz *),
Dr. philos. und Herr auf Neudorf u. in Krain.

Avtor članka Aus Unterkrain, Bienen-Zeitung (1857)

Roschütz v članku piše: »... **Obstaja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska.** Že marca, ko sneg še kje leži, začnejo svoje delo in z neverjetno močjo prenesejo pogoste nenadne spremembe vremena. Samo pred velikimi mrazi varujejo uboge pridne živalce v vetrovno značnih bivališčih, skoraj nikjer tako kot v severni Nemčiji, čeprav je tukaj mraz, ker je Kranjska gorata dežela, pozimi hujši kot bi človek verjel.

Vse, kar je povedano za italijanske čebele, velja popolnoma enako za tukajšnje: so neutrudne v vsakem letnem času, dajo

die krain'sche Biene

Zapis »Kranjska čebela« Aus Unterkrain, Bienen-Zeitung (1857)

veliko rojev, kljub temu pa zberejo veliko medu in tako rekoč ne pikajo; najmanj lahko dam častno besedo, da me tu ni pičila nobena (?) čebela. Moram pa potrditi, da med tukajšnjimi in italijanskimi čebelami nisem našel nobene razlike v barvi. Pismu jih nekaj prilagam in prosim spoštovano uredništvo, da ugotovi morebitne razlike. Če pa želijo nekateri nemški čebelarji z nakupom tukajšnjih čebel narediti poskus, sem jim pripravljen ponuditi roko. En roj tukaj stane 5 fl ali 8,33 Rthlr. Za to ceno sem pripravljen spoštovanim interesantom dobro zapakirane poslati po železnici, če bodo nakazali vsoto na gospodarstvo v Neudorfu bei Ratschach (Nova vas pri Radečah) na Dolenjskem.«

Prav tako je Rothschildzova zasluga, da je dobila 'siva planinska čebela' (alpska čebela), ki je razširjena pri nas, ime kranjska čebela. Poimenovanje »KRANJSKA ČEBELA« je v članku »AUS UNTERKRAIN« zapisano v nemškem jeziku kot »DIE KRAINISCHE BIENE«.

Opozoriti velja, da v članku še posebej izstopa avtorjev zapis, »da v barvi nisem našel med tukajšnjimi in italijanskimi čebelami nobene razlike«. To ni v skladu z opisi kranjske čebele, kot jo je predstavil že Janša (1792), pa tudi drugi, ki so pisali o kranjski čebeli.

Urednik je pod črto pripisal (prevod): »Prijazno priložene čebele so bile žal strte (popoln prah), tako da presoja, ali je kranjska čebela identična z italijansko ali ne, ni bila mogoča. Ponovite zaradi tega svojo pošiljko, če je mogoče z živimi primerki, čim prej in jih pošljite Dzierzonu ali Berlepschu, ki sta hitreje dosegljiva z železnico, tako da bo zanimivo vprašanje takoj rešeno.«

Do zdaj še ni najden zapis, ki bi neposredno potrdil oziroma pojasnil, kako je dr. Roschütz izpolnil urednikovo naročilo. V Bienen-Zeitung pa je bil leta 1859 objavljen njegov članek »Aus Krain im Oktober 1858« (Iz Kranjske v oktobru 1858), iz katerega lahko razberemo, da je bila njegova ponudba kranjskih čebel za nemške čebelarje zanimiva in da je dobil veliko naročil. Zaradi dopolnjevanja lastnega čebelnjaka in vročega vremena, neprimerne za prevoz čebel, vseh ni mogel takoj izpolniti, zato je prosil za oprostitev zamude. Ta zapis pa sicer potrjuje začetke trgovine s kranjsko čebelo.

Ohranitev čistosti kranjske čebele

Jan Dzierzon, oče modernega čebelarstva, je leta 1853 na Nemško vpeljal italijansko čebelo, ki je postala med tamkaj-

šnjimi čebelarji zelo priljubljena. Veliko so o njej pisali, objavljali članke in strokovne monografije. Tudi na Kranjsko je o njej segel glas in na občnem zboru Kranjske kmetijske družbe leta 1858 so sprejeli sklep, da se tudi na Kranjskem opravijo poskusi z italijansko čebelo.

— Dostužen gosp. fajmošter Janke, eden naših najslavnejših čebelarjev, se družbi nasvetovani, naj se družba za poskušajo kupi nekoliko laških čebel, o katerih se toliko hvale poje, in naj se te lahino laroč našemu pridnemu gosp. Dzierzonu v Škerjančjem. Družba se skuša za prihodnje leto laških čebel dobiti in jih bo dala hvalevrednemu gosp. Dzierzonu v roko, kteremu je tudi berž po zboru poslala Dzierzonova panjova v poskušajo. — (Novice, 1858)

Ni pa znano, kako so to zastavili in dokončali. V Arhivu Republike Slovenije je ohranjen dokument Preissverzeichniss (Cenik) iz leta 1874, ki ga je izdal Portmann, lastnik trgovskega čebelnjaka na Kolpi pri Metliki, ki je ponujal kranjske čebele, čiste italijanske čebele in italijanske matice, oprasene s kranjskimi troti.

Članek Aus Unterkrain je zbudil pri čebelarjih, še posebej pri nemških, veliko zanimanja za našo kranjsko čebelo. Raziskava objav o kranjski čebeli med leti 1857 in 1879, od poimenovanja do priznanja, je potrdila, da ta članek začenja številne (skupaj 165) objave o preizkusih kranjske čebele v različnih evropskih deželah. Številni so tudi menili, da so kranjske čebele pravzaprav italijanske. Po morfoloških lastnostih bi jim morda lahko v nekaterih primerih celo delno pritrtili, ker so se populacije kranjske in italijanske čebele mešale tudi tedaj. Vendar so za naše kranjske čebele značilne še številne druge lastnosti: mirnost, pridnost, krotkost, zgodnja in pogosta rojivost ter donosnost, ki so jih kmalu spoznali in potrdili številni čebelarji v tujini ter o tem tudi pisali v svojih objavah.

Objava Aus Unterkrain je pomembna tudi za celotno kranjsko čebelarstvo, ker je to začetek cvetoče trgovine s kranjsko čebelo v drugi polovici 19. stoletja. Vpeljal jo je dr. Philipp Rothschild in z velikim uspehom nadaljeval njegov sin Emil. Pridružili so se še številni drugi kranjski čebelarji, med njimi graščak Franc Langer iz Poganic pri Novem mestu (1870) in Mihael Ambrožič iz Mojstrane pri Dovjem (1872). **Vsa pozornost je bila usmerjena na našo domačo kranjsko čebelo in njeno čistost.** To je nedvomno preprečilo večji pohod italijanske čebele v naših krajih.

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar,
Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani